

รายวิชา ประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส๒๓๑๐๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
เป็นระบอบประชาธิปไตย

ครูผู้สอน ครูจรงค์ แสนแอน

ครูชิวากร จวบรัมย์

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เป็นระบอบประชาธิปไตย

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

สรุปสภาพการณ์ของเหตุการณ์

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านทักษะกระบวนการ

วิเคราะห์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง
การปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย
จากแหล่งข้อมูล

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านคุณลักษณะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

๑. ใฝ่เรียนรู้
๒. มุ่งมั่นในการทำงาน
๓. รักความเป็นไทย

จุดประสงค์การเรียนรู้

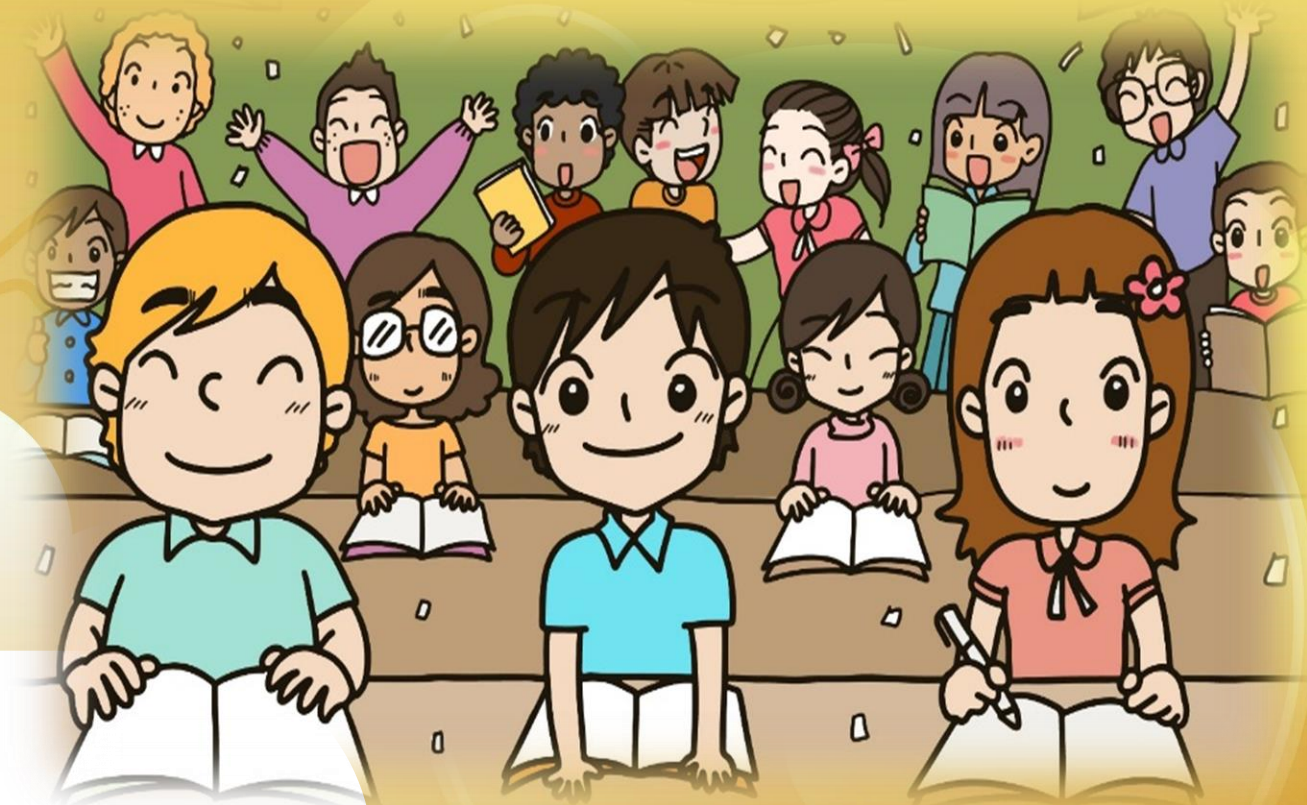
ด้านคุณลักษณะ คุณลักษณะเฉพาะ

๑. เห็นความสำคัญของการวิเคราะห์หลักฐานในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย
๒. เห็นความสำคัญของเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ อันเป็นจุดเริ่มต้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

ร่วมกันอภิปราย

อภิวัฒน์สยาม

บริบทของประเทศไทยในสมัยปฏิรูปประเทศ

คำถาม? ภายหลังการปฏิรูปประเทศสู่ความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ ๕
สภาพบ้านเมืองของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

มีการพัฒนาความเจริญแบบตะวันตกในด้านต่าง ๆ

- สาธารณูปโภคพื้นฐาน
- การยกเลิกระบบไพร่และทาส
- การวางรากฐานการศึกษา

คำถาม?

จากการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง
ที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕
นักเรียนคิดว่า ถ้าจะเกิดการเปลี่ยนแปลง
การปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย
จะเกิดจากเหตุปัจจัยใดได้บ้าง

สื่อวีดิทัศน์นี้ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ขอขอบคุณสื่อวีดิทัศน์

ย้อนเหตุการณ์คณะราษฎรปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

ไทยเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร

เผยแพร่โดย BBC News ไทย

ที่มา https://youtu.be/U6snH7z9_RU

คำถาม?

เมื่อดูวิดีโอทัศน์แล้วนักเรียนได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างไรบ้าง

เปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยกลุ่มบุคคลที่เรียกตนเองว่า คณะราษฎร ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มจากกลุ่มนักเรียนที่จบจากต่างประเทศ และข้าราชการที่มีอุดมการณ์เดียวกัน

คำถาม?

ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕
เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้าง

คณะราษฎรได้ทำการควบคุมกำลังทางทหาร
จับกุมพระบรมวงศานุวงศ์ และกราบบังคมทูลเชิญ
รัชกาลที่ ๗ เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้การปกครอง
แบบประชาธิปไตย

คำถาม?

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ยุติลงในรูปแบบใด

รัชกาลที่ ๗ ทรงยินยอมเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้
รัฐธรรมนูญโดยไม่มีการเสียเลือดเสียเนื้อ และมีการ
พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๗๕

กิจกรรมกลุ่ม

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น ๓ กลุ่ม

ครูให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มจับสลากเลือกแหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา ดังนี้

- แหล่งข้อมูลที่ ๑ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” ของปรีดี พนมยงค์
- แหล่งข้อมูลที่ ๒ “๒๔๗๕ และ ๑ ปีหลังปฏิวัติ” ของธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
- แหล่งข้อมูลที่ ๓ “ความเห็น ๒ ด้านต่อ ๒๔๗๕ และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคม” ของชาญวิทย์ เกษตรศิริ

แหล่งข้อมูลที่ ๑

บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย

ปรีดี พนมยงค์

การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะราษฎรมีขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ ที่หอพักแห่งหนึ่ง ณ "RUE DU SOMMERARD" ซึ่งเราเช่าห้องใหญ่ไว้ เฉพาะการประชุมนั้น ผู้ร่วมประชุมมี ๗ คน คือ (๑) ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุน ซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์รัชกาลที่ ๖ (๒) ร.ท. แปลก ชิตตะสังคะ สำเร็จวิชาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส (๓) ร.ต. หัตถ์ชัย มีตรภักดี นายทหารกองหนุนเคยเป็นผู้บังคับหมวดกรมการทหารม้าที่ ๕ นครราชสีมา แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส (๔) นายตัว ลพานุกรม นักศึกษาวิทยาศาสตร์ในสวิทเซอร์แลนด์ เคยเป็นจ่านายสิบในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ (๕) หลวงสิริราชไมตรี นามเดิมจรูญ นามสกุลสิงหเสนี ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส เคย เป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม และเป็นนายสิบตรีในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ (๖) นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ (๗) ข้าพเจ้า

ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าเป็นประธานและเป็นหัวหน้าคณะราษฎรจนกว่าจะมีบุคคลที่เหมาะสมเป็นหัวหน้าคณะราษฎรในกาลต่อไป

การประชุมดำเนินไปเป็นเวลาประมาณ ๕ วัน ซึ่งได้ตกลงสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร คือ เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น ระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีศัพท์สมัยใหม่ว่า "ปฏิวัติ" หรือ "อภิวัฒน์" เพื่อถ่ายถอดคำฝรั่งเศส อังกฤษ REVOLUTION ดังนั้นเราจึงใช้ศัพท์ธรรมดา ว่า "เปลี่ยนการปกครองของกษัตริย์เหนือกฎหมายมาเป็น การปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย...

ข. โดยคำนึงถึงสภาพของสยามที่ถูกแวดล้อมโดยอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งชาติทั้งสองนี้มีข้อตกลงกันถือเอาสยามเป็นประเทศกันชน แต่เขาอาจพร้อมกันยกกำลังทหาร เข้ามายึดครองแล้วแบ่งดินแดนสยาม ไปเป็นเมืองขึ้น หรืออยู่ใต้อำนาจอิทธิพลของประเทศทั้งสอง ดังนั้นเราจึงเห็นว่าวิธีเปลี่ยนการปกครองดังกล่าวจะต้องกระทำโดยวิธี COUP D'ETAT ซึ่งเราเรียกกันด้วยคำไทยธรรมดาว่า การยึดอำนาจโดยฉับพลัน เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีผู้ใดตั้งศัพท์ไทยว่า "รัฐประหาร" เพื่อถ่ายถอดศัพท์ฝรั่งเศสดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันความแทรกแซงของมหาอำนาจเพราะเมื่อคณะราษฎรได้อำนาจโดยฉับพลันแล้ว มหาอำนาจก็จะต้องเผชิญต่อสถานการณ์ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า FAIT ACCOMPLI คือพฤติกรรมที่สำเร็จรูปแล้ว

ค. ผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเป็นกรรมการกลางของคณะราษฎรไปพลางก่อน กรรมการแต่ละคนเป็นหัวหน้าแต่ละสายที่จะต้องเลือกเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ตามระเบียบพิจารณาตัวบุคคลแล้วนำมาเสนอกรรมการกลางของคณะราษฎรซึ่งจะรับเข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎรได้โดยมติเป็นเอกฉันท์เท่านั้น...

...เมื่อเสร็จการประชุมก่อตั้งคณะราษฎรแล้ว ข้าพเจ้ากลับสยามในเดือนมีนาคมปีนั้น แล้วเพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสเลือกเป็นผู้ที่สมควรชวนร่วมคณะราษฎรต่อไป อีกประมาณ ๒-๓ เดือน เพื่อนที่ยังอยู่ปารีสได้ชวน นายทวี บุญยเกษตร นักศึกษาวิชาเกษตร และนายบรรจง ศรีจรูญ ไทยมุสลิมจากอียิปต์ที่มาเยือนปารีสซึ่งรับภาระจัดตั้งไทยมุสลิมต่อไป อาทิต นายแฉ่ม มุสตาฟา (บุตรหัวหน้าศาสนาอิสลามในไทยที่รู้จักกันในนามว่า "ครูฟา" ต่อมานายแฉ่มเปลี่ยนนามสกุลว่า "พรหมยงค์" คล้าย ๆ นามสกุลข้าพเจ้า) ต่อมาได้ชวน ร.ต. สินธุ์ กมลนาวิน ร.น. นักศึกษาวิชาทหารเรือเดนมาร์กที่มาเยือนปารีส ต่อมาพระยาพรหมสุระได้มาดูงานในฝรั่งเศส เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสจึงลองหาพยานว่ามีความรู้สึกอย่างไรต่อระบบสมบูรณา ฯ ก็ได้รับความว่าไม่พอใจระบบนั้น แต่ยังมีได้ถูกชวนเข้าร่วมในคณะราษฎร ต่อจากนั้นเพื่อนที่ก่อตั้งคณะราษฎรที่ปารีส ก็ทยอยกันกลับสยาม ค่อย ๆ ชวนเพื่อนนักศึกษาที่เคยสังเกตไว้ในการสนทนากันเพียงแค่ว่า ๆ มิได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาในฝรั่งเศสเท่านั้น อะบั้นต่อมาในสยามจึงได้ชวน ม.ล. อุคม สนิทวงศ์ นักศึกษาจากสวิตเซอร์แลนด์, ม.ล. กวี เดชาติวงศ์, นายสพรั่ง เทพหัสดินทร ณ อยุธยา และนายเล้ง ศรีสมวงศ์, นักศึกษาจากอังกฤษ ฯลฯ และเพื่อนทหารบกทหารเรือ พลเรือนคนอื่น ๆ ในสยาม ในปลาย พ.ศ. ๒๔๗๔ จึงได้ชวนพระยาพลพลพยุหเสนา, พระยาพรหมสุระ, พระยาฤทธิอัคเนย์ และมอบให้พระยาพล ฯ เป็นหัวหน้าคณะราษฎร

การที่คณะราษฎรเรียกสมาชิกประเภท ที่ ๑ ว่า "ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง" หรือโดยย่อว่า "ผู้ก่อการ" นั้น ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่าบุคคลประเภทนี้เป็นเพียง "กองหน้า" (Vanguard) ของมวลราษฎรที่มีความต้องการเสรีภาพและความเสมอภาคยิ่งกว่า ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมาชิกประเภท ที่ ๒ และ ที่ ๓ เป็นกำลังหนุนตามลำดับ แต่พลังมหาศาลที่ช่วยให้คณะราษฎรทำการได้สำเร็จนั้น คือมวลราษฎรที่ให้ความสนับสนุนทั้งทางตรงและทางปริยาย

ผู้ถือพระศนะตามพลังเก่าบางคนกล่าวว่าคณะราษฎรอ้างราษฎร โดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วยนั้นก็เนื่องจากผู้ที่กล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวตามพระศนะและจุดยืนหยัดในชนชั้นวรรณะของเขาที่เขาไม่ประนีประนอมหรือยินยอมขบอบอยู่

วิทยาศาสตร์ทางสังคมที่ก้าวหน้าได้จำแนกบุคคลในสังคมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ (๑) พวกปฏิกิริยา (Reactionaries) ซึ่งต้องการเหนี่ยวรั้งระบบสังคมเก่าให้คงอยู่กับที่หรือให้อ่อนลงหลังยิ่งขึ้นไปอีก (๒) บุคคลอื่น ๆ นอกจากเป็นพวกปฏิกิริยาเป็น People ซึ่งเราแปลว่า "ราษฎร" พลเมืองสยามส่วนมากซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองสมัยนั้นเรียกตัวเองว่า "ราษฎร เช่น นายอำเภอเกณฑ์พลเมืองทำงานโยธาที่เรียกกันว่าเกณฑ์ราษฎร หรือราษฎรรำทึงกันถึงความทุกข์ยากก็พูดว่า "ราษฎรเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า" คือแสดงถึงลักษณะของพลเมืองส่วนที่ถูกปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์...

...ภายในพลังเก่าแห่งสยาม เคยมีบุคคลส่วนหนึ่งที่ก้าวหน้ากว่าผู้ที่เกาะแน่นอยู่ในความคิดเก่าคือปรากฏว่าเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้วได้มีพระเจ้านั่งยาเฮอ ๓ พระองค์ คือ กรมหมื่นนเรศวร์, พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต (ต่อมาเป็นกรมขุนพิทยลาภ), พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ (ต่อมาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ) และข้าราชการสถานทูตสยามกรุงลอนดอน อาทิต หลวงวิเศษสาธิต (นาค ณ ป้อมเพชร ต่อมาเป็นพระยาไชยวิชิต สิทธิสาครา ผู้รักษากรุงเทพฯ), สิบเลฟท์เทอแนนท์ สอาด (สกุล "สิงหเสนี" ต่อมาเป็นนายพลตรีพระยาประสิทธิ์ ศัลยการ อดีตราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน แล้วได้เป็นพระยาสิงหเสนี สมุหเทศาภิบาล มณฑล

นครราชสีมา) ฯลฯ ได้เคยทำหนังสือกราบบังคมทูลรัชกาลที่ ๕ ขอให้ทรงปรับปรุงการปกครองประเทศ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น...

...เมื่อครั้งข้าพเจ้าเรียนในชั้นมัธยมเบื้องต้นสมัย ๖๐ ปีกว่ามาแล้ว เคยได้อ่านและได้อ่านและได้พบคนธรรมดาสามัญที่มีอายุชราแล้ว ๒ คนคือ ก.ส.ร. กุหลาบ ที่ออกนิตยสาร “สยามประเพณี” ที่เคยได้ระบบปกครองสมบูรณาญา จนมีผู้ใส่ความว่าผู้นี้มีจิตฟุ้งซ่าน แต่เมื่อข้าพเจ้าไปพบก็ไม่เห็นว่าท่านฟุ้งซ่าน อีกคนหนึ่งคือ “เทียนวรรณ” ซึ่งมีอายุว่า “วรรณโก” ท่านผู้นี้มีคติประชาธิปไตยมาก ขณะนั้นท่านหนวดขาวแล้วประมาณว่าขณะนั้นมีอายุเกือบ ๗๐ ปี ข้าพเจ้าพบที่ตึกแถวใกล้วัดบวรนิเวศน์ ท่านผู้นี้เคยติดคุกเพราะเขียนหนังสือและโฆษณาที่ขัดแย้งระบบสมบูรณาญา ท่านเห็นว่าท่านไม่มีสิทธิกฎหมาย กรณีของท่านจึงเข้าลักษณะมีคำพิพากษาโทษว่า “กฎหมายสู้กฎหมายไม่ได้” ซึ่งแสดงถึงการเล่นพรรคของตุลาการสมัยโบราณ...

..ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาฯ ใน หนังสือพิมพ์และนิตยสารใหญ่ๆน้อยๆมากมาย ได้มีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในสยามหลายฉบับที่ แสดงพรรคชนกกล้าหาญ หนังสือพิมพ์เหล่านี้คงหาอ่านยากในปัจจุบันนี้แต่ถ้าผู้สนใจค้นอย่างเอาจริงเอาจังก็อาจหาได้บ้าง พรรคนะที่แสดงออกในสยามนี้ช่วยให้ชาวสยามบางส่วนตื่นตัวขึ้นทีละน้อย ๆ จนถึงมีผู้คิดใช้กำลังยึดอำนาจรัฐที่มีอายุว่า “คณะ ร.ศ. ๑๓๐”

ต่อจากนั้นมาก็มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับแม้ภายใต้ระบบสมบูรณาญาฯ ได้กล้าหาญเสียงแก่คุกตะรางเขียนข้อความเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาฯ บางฉบับถูกปิด บรรณาธิการหลายคนถูกจำคุก แต่ก็มีผู้ออกหนังสือพิมพ์และนิตยสารปลุกย่อย่อยมากมาย

เมื่อข้าพเจ้ากลับประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๗๐ ภายหลังจากที่ไปอยู่ในฝรั่งเศสเกือบ ๒ ปีนั้นแล้ว ปรากฏว่าชนรุ่นหนุ่มสมัยนั้นชนิดที่ไม่เคยไปเห็นระบบประชาธิปไตยในต่างประเทศแต่ก็มีความตื่นตัวที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาฯ ทั้งนี้ก็แสดงถึงว่าผู้ที่มีได้มีความเป็นอยู่อย่างระบบศักดินาเกิดจิตสำนึกที่เขาประสบแก่ตนเองถึงความไม่เหมาะสมของระบบนั้นและอิทธิพลที่เขาได้รับจากสื่อมวลชนที่มีลักษณะก้าวหน้าในสมัยนั้นที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบบศักดินามาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เพราะเหตุนี้พวกข้าพเจ้าจำนวนน้อยที่กลับมาจากยุโรปจึงไม่มีความลำบากมากนักในการชวนผู้ตื่นตัวในเมืองไทยให้เข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎรเพราะเขามีพื้นฐานแห่งความต้องการนั้นอยู่แล้ว การที่ชวนเป็นสมาชิกประเภทที่ ๑ เพียง ๑๐๐ คนเศษ ก็จำนวนนั้นเป็นการเพียงพอที่จะลงมือทำการเป็นกองหน้าของราษฎรและเพื่อรักษาความลับในวงจำกัด แต่เมื่อเราได้ยึดอำนาจรัฐในวันที่ ๒๔ มิถุนาฯ ได้แล้วก็ได้ได้รับความสนับสนุนจากราษฎรจำนวนมหาศาลทั้งที่มาแสดงความยินดีด้วยตนเองที่พระที่นั่งอนันตสมาคมซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการคณะราษฎรและทางจดหมายกับโทรเลข ประจักษ์พยานยังมีอยู่อีกคือคณะได้มอบให้นายทวี บุณยเกตุ เป็นผู้รับสมัครผู้ที่จะเข้าร่วมในคณะราษฎรที่สวนสราญรมย์ มีผู้ต้องการสมัครมากมายจนถึงกับเรามีใบสมัครเตรียมไว้ไม่พอแจก จึงแย่งกันที่จะได้ใบสมัคร

ดังนั้น เราจึงถือว่าเราเป็น “คณะราษฎร” เพราะเราทำตรงกับความต้องการของราษฎร “People” ไม่ใช่ตามความประสงค์ของ “Reactionaries”

นับตั้งแต่มีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญปรากฏในเอกสารต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้นจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็เป็นเวลาล่วงเลยมาหลายสิบปี จึงเป็นธรรมดาที่กฎแห่งวิทยาศาสตร์สังคมซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความเป็นอนิจจังของสังคม” จะต้องประจักษ์ขึ้น ข้าพเจ้าขอคัดความตอนนั้นมา กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

“ตามกฎหมายธรรมชาตินั้น กายาพหุ (ระบบการเมือง) ต้องสมานกับสสาร (ระบบเศรษฐกิจ) ดังนั้นถ้ากายาพหุของสังคมเปลี่ยนล่าช้ากว่าความเป็นอยู่ ทางชีวปัจจัยของสังคมจนเนิ่นนานเกินสมควรแล้ว ธรรมชาติก็บังคับให้ไปตามวิถีวิวัฒนาการ เช่นการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ต้องเป็นไปเช่นนั้นเพราะกายาพหุของสังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้าเกินสมควรกว่าการเปลี่ยนแปลงทางชีวปัจจัยของสังคม การเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งต้องเป็นไปโดยวิถีวิวัฒนาการก็เพราะกายาพหุของศักดินาไม่ยอมเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒนาการ ให้สมานกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยที่ก้าวหน้าไปมาก”...

ที่มา : ปรีดี พนมยงค์. (๒๕๑๕). บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบราชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : นิธิเวช. เข้าถึงเมื่อ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๔. เข้าถึงได้จาก <https://pridi.or.th/th/libraries/1587098888>

แหล่งข้อมูลที่ ๒

๒๔๗๕ และ ๑ ปีหลังปฏิวัติ

อัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

งานศึกษาเกี่ยวกับการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้อธิบายถึงสาเหตุปัจจัยของการปฏิวัติครั้งนี้ว่ามี ๒ ประการด้วยกัน คือ สาเหตุทางอุดมการณ์ และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ในการอธิบายสาเหตุ ทางอุดมการณ์นั้น งานศึกษาค้นคว้ายอมรับว่ามีรากฐานมาจากการปฏิรูปการปกครองของสยามให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นสิ่งที่เติบโตควบคู่กับการปฏิรูปการปกครอง คือ จำนวนผู้ที่มีการศึกษาแบบใหม่ และสถาบันข้าราชการแบบตะวันตก ผลสะท้อนของการเปลี่ยนแปลงข้างต้น ได้ทำให้เกิดความคิดทางการเมืองใหม่ ๆ เข้ามา ไม่ว่าจะเป็นรูปของความต้องการให้ประเทศมีรัฐธรรมนูญ มีรัฐสภา หรือแม้กระทั่งไปไกลถึงความคิดที่จะให้ประเทศปกครองแบบสาธารณรัฐ ทั้งนี้เป็นไปตามแบบอย่างของประเทศที่ “ศิวิไลซ์” แล้ว ดังในกรณีคำกราบบังคมทูลให้มีการปรับปรุงการปกครอง โดยกลุ่มพระราชวงศ์และขุนนางเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๒๗ (ร.ศ. ๑๐๓) และกรณีคณะภพ ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปทั้ง ๒ กรณีที่ไม่สำเร็จนี้ถูกอธิบายว่าเป็นเพียงพวก “ใจเร็วคว้นไถ่” และรับเอาแนวคิดทางตะวันตกมาโดยมิได้ไตร่ตรองว่าเหมาะสมกับประเทศเพียงไร ตรงกันข้ามกับ “ผู้นำทางการเมือง (ร.๕ และ ร.๖) ได้ทรงเลือกรับเอาสิ่งที่เป็นความรู้วิหยาการและเทคนิคแผนใหม่มาใช้กับเมืองไทย การเลือกรับอิทธิพลของตะวันตกนี้เป็นไปในทางปฏิบัตินิยม คือรับเอาสิ่งที่สามารถแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจะเป็นประโยชน์โดยตรงมากกว่าคตินิยมนามธรรมที่เป็นคุณค่า และยังไม่สามารถเห็นผลที่จะเกิดขึ้นได้ในระยะใกล้” กระนั้นก็ตาม “จาก พ.ศ. ๒๔๒๗-๒๔๗๕ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายนนั้น ความคิดเห็นทางการเมืองที่มีความโน้มเอียงไปในทางวิจารณ์สมบูรณาญาสิทธิราชและเรียกร้องรัฐธรรมนูญ รัฐสภามีอยู่ติดต่อกันไม่ขาดสาย ในขณะที่ผู้นำทางการเมืองปรับระบบอย่างเชื่องช้าและขาดคอนไม่ต่อเนื่องกัน” ในที่สุดจึงเกิดการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ อย่างไรก็ตามสาเหตุทางอุดมการณ์ของการปฏิวัติก็ถูกลดทอนให้เป็นเพียงผลของ “กลุ่มนักเรียนนอก” จำนวนน้อยที่รับเอาแนวความคิดและประสบการณ์ในโลกตะวันตกกลับสู่ประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นมูลเหตุความไม่พอใจและขัดแย้งกันเป็นการส่วนตัวระหว่างกลุ่มผู้นำคณะราษฎรกับพระราชวงศ์ อันนำมาสู่การผลักดันให้เกิดการปฏิวัติ

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ งานศึกษาค้นคว้า ต่าง ๆ จะลงรอยกันว่า การเคลื่อนไหวของคณะราษฎร อยู่ในจังหวะที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชกำลังถูกรุกรานทำลายด้วยวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และความล้มเหลวในนโยบายและมาตรการที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจนี้ของรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชก็ได้กลายเป็นปัจจัยเฉพาะหน้าหรือตัวเร่งให้เกิดการยึดอำนาจที่จริงจังแล้วปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้ก่อตัวตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะปัญหาทางการคลังของประเทศ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในรัชสมัยของพระองค์ และความล้มเหลว ในการผลิตข้าวเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒ เนื่องจากฝนแล้ง ได้มีผลต่อสภาวะเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะฐานะการคลังของประเทศต้องพึ่งพาอาศัยรายได้จากสินค้าเกษตรกรรม คือ ข้าวเป็นหลักเพียงอย่างเดียว ความล้มเหลวในการผลิตข้าวปีนี้ ทำให้ปีถัดมาประเทศต้องขาดดุลการค้าอย่างรุนแรงถึง ๖๔.๒ ล้านบาท ทั้งที่ก่อนหน้านี้การค้าของประเทศอยู่ในลักษณะเกินดุลเสมอมา ผลโดยรวมก็คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นต้นมา งบประมาณรายรับรายจ่ายประจำปีของรัฐก็อยู่ในสภาวะขาดดุลมาตลอด ปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงยอมรับปัญหาการขาดแคลนเงินของรัฐบาลจึงทรงแต่งตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ให้เป็นกรรมการองคมนตรี ตรวจสอบจัดงบประมาณรายรับรายจ่ายของรัฐบาล โดยพยายามดำเนินมาตรการที่จะตัดทอนรายจ่าย ในด้านการบริหาร โดยเฉพาะฝ่ายพลเรือนอย่างเต็มที่ แต่พระองค์ก็ไม่ทรงคล้อยตามกรรมการ องคมนตรีชุดนี้ที่เห็นว่าราชสำนักควรเปลี่ยนแปลงนโยบายการใช้จ่ายเงินหรือตัดรอนงบประมาณราชสำนักลงบ้าง

การเปลี่ยนรัชกาลเป็นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีผลให้นโยบายเกี่ยวกับ รายจ่าย ในราชสำนักได้รับการเปลี่ยนแปลง ตลอดทั้งมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลนำมาใช้เป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้ คณะกรรมการองคมนตรีประสบความสำเร็จในการจัดคลังงบประมาณเป็นครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๖๙ อย่างไรก็ตาม แม้ปีนี้รัฐบาลจะประสบความสำเร็จในการคลังงบประมาณรายรับรายจ่าย แต่ปีเดียวกันนี้รัฐบาลก็ต้องได้รับ ผลกระทบกระเทือนจากความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจจากภายนอก เมื่อภาวะเศรษฐกิจได้ตกต่ำทั่วโลก และ รุนแรงยิ่งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ อันทำให้ราคาสินค้าส่งออกของประเทศตกต่ำลงอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ทำให้รัฐบาลต้องมีงบประมาณขาดดุลเพิ่มสูงขึ้น มาตรการตัดทอนรายจ่าย คุลข้าราชการออก การเพิ่ม ภาษีและชนิดของภาษี ซึ่งเป็นมาตรการที่เคยใช้แล้วและประสบความสำเร็จนี้ได้ถูกนำมาใช้อีก นอกจากนี้ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้ผลดี ติบुकซึ่งเคยทำรายได้ให้ประเทศที่สำคัญอย่างหนึ่งก็ราคาตกลง มาตรการที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาทางการคลังของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการตัดทอนยุบหน่วยงานราชการ การคุลข้าราชการออก การประกาศใช้พระราชบัญญัติภาษีเงินเดือน ยังผลให้เกิดปัญหาการว่างงานมากยิ่งขึ้น ผู้ที่ถูกคุลออกได้รับความเดือดร้อนและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไปว่าการปลดข้าราชการนั้นไม่ได้ดำเนินไป อย่างยุติธรรม ผู้ที่ถูกปลดนั้นส่วนมากเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย ทั้งยังถูกกระทบกระเทือน ด้วยภาษีเงินเดือนอีก นอกจากนี้ยังได้จัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดิน และเพิ่มอัตราภาษีแสดมปี ทำให้กลุ่มพ่อค้าได้รับความกระทบ มากขึ้นในสภาวะที่การค้าขายซบเซา การผลิตข้าวที่ไม่ค่อยได้ผลอย่างเต็มที่ทำให้ชาวนาเป็นจำนวนมากฎีกา ร้องทุกข์ ร้องขอให้รัฐบาลลดหย่อนผ่อนผันภาษีอากรและหามาตราการช่วยเหลือชาวนา

ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ นั้น ปัญหาด้านการคลังของรัฐบาลยังถูกซ้ำเติมด้วยปัญหาด้านการเงิน เมื่ออังกฤษ ประกาศออกจากมาตรฐานทองคำ การตัดสินใจของอังกฤษครั้งนี้มีผลกระทบต่อประเทศมาก เพราะเงินบาท ถูกไว้กับเงินปอนด์สเตอร์ลิง แต่การที่รัฐบาลยังคงใช้นโยบายให้เงินบาทอยู่กับ มาตรฐานทองคำต่อไปและไม่ ปรับรับค่าของเงินบาท ผลก็คือทำให้การค้าตกต่ำ สินค้าโดยเฉพาะข้าวมี ราคาสูงไม่สามารถจะแข่งขันในตลาด ต่างประเทศได้ แต่ในที่สุดอีก ๗ เดือนต่อมารัฐบาลก็ได้ตัดสินใจ แก้ไขโดยการออกจากมาตรฐานทองคำ หันไป ผูกเงินบาทไว้กับเงินปอนด์สเตอร์ลิงอีกครั้ง และ ประกาศให้ลดค่าเงินบาท โดยรวมแล้วเห็นได้ว่า ช่วงสมัยของ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและความวุ่นวายทางเศรษฐกิจ รัฐบาลเองก็ได้พยายามหาวิธีแก้ไขอย่างมีได้บั้งนอนใจ ในสภาวะดังกล่าวนี้เป็นครั้งแรก ที่ได้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในแนวนโยบายการแก้ไขปัญหาในกลุ่มผู้นำ

ของรัฐบาล จนกระทั่งได้ มีการลาออกจากตำแหน่งของที่ปรึกษาชาวต่างประเทศและเสนาบดีกระทรวง การคลัง เมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ และเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ตามลำดับ แต่อีกด้านหนึ่งรัฐบาลก็ได้รับการ วิพากษ์วิจารณ์ถึงความล้มเหลวและความไร้ประสิทธิภาพในการเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์เหล่านี้ และถูก มองว่ารัฐบาลมุ่งแต่รักษาผลประโยชน์ของคนชั้นสูงและคนรวย” ในที่สุด ความล้มเหลวและไร้ประสิทธิภาพ ของรัฐบาลระบอบเก่าก็ถูกอธิบายเป็นเหตุผลของการปิดอำนาจเพื่อเปลี่ยนระบอบการปกครองตั้งใน “ประกาศ คณะราษฎร”

ที่มา : ตำรังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (๒๕๔๓). ๒๔๗๕ และ ๑ ปีหลังปฏิวัติ. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. เข้าถึงเมื่อ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๔. เข้าถึงได้จาก คลังเอกสารสาธารณะ <https://issuu.com/volunteerspirit/docs/tbpj๐๐๒?viewMode=magazine>

ความเห็น ๒ ด้านต่อ ๒๔๗๕ และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์สังคม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ความเห็น ๒ ด้านต่อ ๒๔๗๕

นับแต่นั้นมา ๒๔๗๕ ก็เป็นปี พ.ศ. ที่ขีดแบ่งเส้นแห่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่สำคัญที่สุดเส้นหนึ่ง ท้ายทายต่อผู้ที่สนใจให้ศึกษาความเป็นมาของเหตุการณ์นี้ คำถามที่ว่า “ทำไมเกิด ๒๔๗๕ ขึ้น” เป็นคำถามที่ถามขึ้นครั้งแรกแล้วครั้งแล้ว มีความพยายามที่จะหาคำตอบกับตลอดมา เป็นคำถามและคำตอบที่ยังวนเวียนอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน แม้ว่าเหตุการณ์นั้นจะผ่านมาแล้วกว่าครึ่งศตวรรษ

ต่อคำถามดังกล่าวที่ว่า “ทำไม” หรืออะไรเป็นสาเหตุของ ๒๔๗๕ ดร. เบนจามิน เอ. บัทสัน นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันได้ตั้งข้อสังเกตไว้อย่างน่าสนใจในหนังสือ The End of the Absolute Monarchy in Siam ว่ามี ข้อโต้แย้งใหญ่ ๒ ประการ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจกับปัจจัยทางด้านอุดมการณ์ ปัจจัยไหนจะมีน้ำหนักมากกว่ากันที่ก่อให้เกิด ๒๔๗๕ สำหรับผู้ที่สนับสนุนระบอบใหม่โดยทั่วไปจะย้ำความสำคัญของปัจจัยอุดมการณ์ แต่สำหรับผู้ที่ไม่ตื่นตื้นตื้นนักต่อเหตุการณ์นั้นก็จะมองในทางด้านเศรษฐกิจ...

...แน่นอนภายหลังจากยึดอำนาจแล้ว ปัญหาความผันผวนทางการเมือง ความขัดแย้งของผู้นำในระบอบเก่ากับระบอบใหม่ ความขัดแย้งในระหว่างผู้นำในระบอบใหม่ด้วยกันเอง ตลอดจนการที่ระบอบประชาธิปไตยมิได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยสมดังอุดมการณ์ที่วางไว้แต่แรกเริ่ม ทำให้คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หรือคณะราษฎรได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา เป็นทำนอง “ชิงสุกก่อนห่าม” หรือไม่ก็กล่าวว่า “ที่แท้จริงแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหฤทัยโน้มเอียงไปในระบอบประชาธิปไตย พระยาศรวิสารวาจา ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ องคมนตรี และ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้เล่าให้ฟังว่า ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ ชาวอเมริกันที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศร่วมมือกับทำนร่างรัฐธรรมนูญถวาย แต่คณะอภิรัฐมนตรีไม่ทรงเห็นชอบด้วยด้วยเหตุที่บ้านเมืองยังไม่เจริญเพียงพอ ประกอบกับราษฎรส่วนใหญ่ยังไม่รู้หนังสือ คงจะไม่สามารถปกครองตนเองไปได้ด้วยความราบรื่น เหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ได้ชี้ไปในทำนองนั้น” หรือทรงเห็นว่า “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าพระทัยดีในแนวความคิดและระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ไม่ทรงเห็นด้วยที่จะให้เป็นระบอบการปกครองเมืองไทยโดยทันทีทันใด ... หากให้เวลาแก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านนี้แหละจะทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เหมาะสมแก่กาลเวลาของไทยได้อย่างดียิ่ง”

อย่างไรก็ตามก็มีผู้ให้ความเห็นแย้งว่า “อาจจะมิใช่ผู้เห็นแย้งได้ว่า แล้วทำไมไม่เห็นมีอะไรสืบหน้ามา ทุกวันนี้ก็พูดไม่ได้เต็มปากว่าประเทศของเรามีประชาธิปไตย คำตอบก็คือประชาธิปไตยไม่ใช่การต่อสู้จากเดียวจบ

เมื่ออำนาจเปลี่ยนมือจากเจ้ามาสู่สามัญชนได้ก็นับว่าเป็นก้าวใหญ่ที่สำคัญ ปัญหาที่มีอยู่ว่า ในหมู่สามัญชนนั้น ความเหลื่อมล้ำค่าสูงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองก็ยังมีอยู่อย่างหนาแน่น โดยครครออันเดียวกัน การต่อสู้ขยายสิทธิทางการเมืองจากขุนนางสู่สามัญชนชั้นล่าง ๆ ลงไปก็เป็นเรื่องจำเป็นและเลี่ยงไม่พ้นเช่นกัน”

พรรคนี้ได้แม้แบบเดียวกันก็มีอีกเช่น “ข้อสรุปที่อาจกล่าวได้ก็คือว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยโดยการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เป็นผลที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จากปัจจัยสนับสนุนหลายประการที่ได้กลายมาเป็นมูลเหตุของการทำการปฏิวัติในที่สุด อิทธิพลและความกดดันที่เกิดขึ้นจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ของประเทศในขณะนั้น เป็นแรงผลักดันที่นำไปสู่ความคิดที่จะต้องหารูปแบบการปกครองใหม่มาใช้แทนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ความบกพร่องในพระราชอำนาจอันอ่อนแอ ความไม่เข้มแข็งเด็ดขาดของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพระราชวงศ์ชั้นสูง ประกอบกับแนวความคิดทางการเมืองของคนหนุ่มในรุ่นใหม่ที่รับเอาความรู้ทางการเมืองแนวนิยมของยุโรปตะวันตก ส่วนเป็นข้อที่ได้ช่วยให้การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยการปฏิวัติในครั้งนั้นมีสถานการณ์ที่สุกงอม พร้อมจะเอื้ออำนวยให้การปฏิวัติเป็นสิ่งเป็นไปได้”

จากความเห็นของนักวิชาการที่อาจแบ่งออกอย่างง่าย ๆ เป็น ๒ กลุ่มนี้ จะเห็นได้ว่า ด้านหนึ่งคือ “การชิงสุกก่อนห่าม” หรือไม่น่าที่จะเกิดเหตุการณ์ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งก็คือ “การสุกงอม” และเป็น “ความจำเป็นทางประวัติศาสตร์” แต่หากเราศึกษาภูมิหลังและบริบททางสังคม (ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจและการเมือง) ของไทยที่ดำเนินมาก่อนหน้า ๒๔๗๕ จะเห็นว่าการอธิบายเพียงด้านใดด้านหนึ่ง คือ เพียงด้านอุดมการณ์หรือด้านเศรษฐกิจ ก็ไม่อาจจะช่วยให้เราเข้าใจเหตุการณ์ ๒๔๗๕ นั้นได้ ดังนั้นจึงน่าที่จะหันมา ศึกษาภูมิหลังของการเปลี่ยนแปลงหรือการยึดอำนาจครั้งนี้

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์สังคม

ภายหลังจากยึดอำนาจ ๒๔ มิถุนายนแล้ว พระยาพหลา ได้เชิญผู้นำการ กบฏ ร.ศ. ๑๓๐ (๒๔๕๔) ไปพบและกล่าวกับขุนทวยหาญพิทักษ์ (เหล็ง ศรีจันทร์) ว่า “ถ้าไม่มีคณะคุณ ก็เห็นจะไม่มีคณะผม” และหลวงประดิษฐมนูธรรมก็ได้กล่าวในโอกาสเดียวกันว่า “พวกผมถือว่าการปฏิวัติครั้งนี้เป็นการกระทำต่อเมืองกันมา” จากการกระทำเมื่อ ร.ศ. ๑๓๐ จากคำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อันสืบเนื่อง มาจากความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยก่อนหน้านั้นเป็นเวลานาน เป็นภูมิหลังทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีปัจจัยหลายอย่างนำไปสู่ ๒๔๗๕ ซึ่งอาจกล่าวกว้าง ๆ ได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจาก “สยามเก่า” มาสู่ “สยามใหม่” ระยะเวลาของความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนี้ เกิดขึ้นประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ หรือตรงกับรัชสมัยของรัชกาลที่ ๔ (๒๓๙๔-๒๔๑๑) และรัชกาลที่ ๕ (๒๔๑๑-๒๔๕๓) แห่งราชวงศ์จักรี โดยมีจุดที่เห็นได้อย่างชัดเจนทางด้านการเมืองการปกครอง คือการปฏิรูปการบริหารราชการ ๒๔๑๕ (ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เป็นเวลา ๔๐ ปี) ซึ่งทำให้เกิดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และการรวมอำนาจที่ศูนย์กลางและราชวงศ์ขึ้นอย่างจริงจังในสังคมไทย... การรวมอำนาจทางการเมืองการปกครองไว้ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ นี้ จะเป็นมรดกสืบทอดไปยังรัชกาลที่ ๖ และ ๗ และได้สร้างข้อจำกัดและปัญหาสืบเนื่อง กล่าวคือ สถาบันที่ทรงอำนาจ

อย่างสูงก็ต้องอาศัยองค์บุคคลที่มีความสามารถในการเข้ารับตำแหน่งในสถาบันนั้น... ลักษณะของการมีอำนาจสูงสุดแต่ประสบกับเงื่อนไขที่ไม่สามารถจะผลักดันการใช้อำนาจนั้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทันต่อสถานการณ์ ทำให้มีการตั้งคำถามต่อองค์บุคคลและต่อสถาบันนั้นในที่สุด

นอกเหนือจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองการปกครองดังกล่าว ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก็ส่งผลต่อการเกิดของกรณี ๒๔๗๕ กล่าวคือ หลังการรณรงค์ในสนธิสัญญาไม่เสมอภาคบาวริงแล้ว ระบบการค้าต่างประเทศของไทยที่เป็นระบบผูกขาดโดยเจ้าและขุนนางก็กลายเป็นเรื่องของการค้าเสรีพร้อม ๆ กันนี้ก็เกิดเศรษฐกิจที่มุ่งส่งผลผลิตทางการเกษตรเป็นสินค้าออกช่วงรัชสมัยของรัชกาลที่ ๕ จะตรงกับ ความเจริญเติบโตของระบบการค้าส่งออกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยส่วนรวม (export boom) กล่าวคือ ประเทศ เจ้าอาณานิคมได้เข้ามาจับบทบาทเป็นตัวกลางในการนำสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคเข้ามาในดินแดนแถบนี้ ในขณะที่เดียวกันก็กระตุ้นให้มีการผลิตทางการเกษตรเพื่อการส่งออก ในกรณีของไทยสินค้าออกที่สำคัญคือข้าว ทำให้เกิดการบุกเบิกที่ดินรกร้างว่างเปล่าเป็นจำนวนมากเพื่อทำการเพาะปลูกเพื่อการส่งออก โดยเฉพาะตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการขุดคลองเชื่อมแม่น้ำสายสำคัญหลายสายในบริเวณภาคกลางของประเทศ การขุดคลองเพื่อเปิดที่ดินและเพื่อใช้เป็นเส้นคมนาคมลำเลียงสินค้านี้ จะเห็นได้ชัดทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยรัชกาลที่ ๔ และในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็หันมาดำเนินการขุดคลองเป็นจำนวนมากทางด้าน ตะวันออก...

...ในขณะที่เดียวกัน การส่งข้าวออกไปขายยังอาณานิคมของอังกฤษในอินเดียและของฮอลันดาในอินโดนีเซีย นั้น ก็เพิ่มจาก ๙๙๐,๐๐๐ หาบในรัชกาลที่ ๔ เป็น ๑๕,๒๒๐,๐๐๐ หาบ ในปลายรัชกาลที่ ๕ คือเพิ่มขึ้นประมาณ ๑๕ เท่า (เมื่อถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ไทยส่งข้าวออกปีละกว่า ๑ ล้านตัน) ในสภาพการณ์เช่นนี้จะมีผู้คนเริ่มอพยพเข้าสู่ภาคกลางของประเทศเพื่อทำการเพาะปลูกเพื่อส่งออก ในขณะที่เดียวกันจากความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก ปัญหาของโลกสมัยใหม่ก็มีตามมา นั่นคือ ที่ดินได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เริ่มมีการสะสมที่ดินมีการเก็งกำไรจากการมีที่ดินอย่างไม่เคยมีมาก่อน เจ้าและขุนนางตลอดจนคนหบตีจะมีความได้เปรียบในแง่ของการรู้คุณค่า และราคาของที่ดิน บุคคล เหล่านี้จะเริ่มสะสมที่ดินเป็นการใหญ่ และก็เป็นสมัยเริ่มต้นของการมีเจ้าที่ดินขนาดใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มเกิดปัญหาชาวนาไร้ที่ดิน จากการสำรวจของนายคาร์ล ชิมเมอร์แมน นักวิชาการอเมริกัน พบว่าในภาคกลางนั้นประมาณ ๓๖ เปอร์เซ็นต์ของชาวนาไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ต้องเช่าเขาทำในบางเขตเช่นรังสิตนั้นปัญหาจะรุนแรงมากถึงกับว่าบางตำบลชาวนาถึง ๙๘ เปอร์เซ็นต์ไม่มีที่ดินทำกิน ปัญหาที่ตามมาพร้อมกันนี้ก็คือการที่ชาวนาไร้ชาวนา มีหนี้สิน... ความเปลี่ยนแปลงทางชีวิต เศรษฐกิจของประเทศครั้งนี้ทำให้ชนชั้นสูงได้รับผลประโยชน์สามารถสร้างฐานะและความมั่งคั่งขึ้นได้ ในขณะที่เดียวกันก็เกิดชนชั้นกลางขนาดเล็กขึ้นในเมืองหลวงและเมืองใหญ่บางเมือง ส่วนหนึ่งของชนชั้นกลางเหล่านี้จะสืบเชื้อสายมาจากพ่อค้าคนจีน ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ลูกหลานของคนกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งก็จะเข้าไปเป็น ข้าราชการในระบบที่ได้ขยายตัวขึ้นมาจากการปฏิรูปที่กล่าวข้างต้น

สืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าว ได้มีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นตามมา กล่าวคือ สังคมไทยในอดีตจะประกอบ ด้วยคนกลุ่มใหญ่สองชนชั้น คือ เจ้า-ขุนนางชนชั้นหนึ่ง และไพร่-ทาสอีก

ชนชั้นหนึ่ง (“ชนชั้นกลาง” ถ้าหากจะมีก็เป็นเพียงกลุ่มเล็กที่มักเป็นคนจีน) ฐานของสังคมอยู่ที่ไพร่เป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นทั้งแรงงานเกณฑ์ ผู้เสียภาษีอากร และผู้สร้างผลผลิตส่งให้เจ้าและขุนนางในรูปของส่วย ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ระบบไพร่ก็ได้เสื่อมโทรมลงมากแล้ว และเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก ก็ยิ่งทำให้มีความต้องการแรงงานสูง แรงงานอิสระที่มีอยู่ในรูปของไพร่กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตทางการเกษตร เป็นผลให้มีการเลิกทาสอย่างเป็นทางการ (เริ่มเลิก ๒๔๑๑ และเลิกหมดเมื่อ ๒๔๔๘) แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าแรงงานทาสก็คือแรงงานไพร่ที่ได้สลายตัวไปโดยปริยาย ยิ่งคงเหลือการเกณฑ์ในรูปของการเกณฑ์ทหารเพื่อสร้างกองทัพประจำในระบบของ “สยามใหม่” (พ.ร.บ.เกณฑ์ทหารครั้งแรก มี ๒๔๔๘) แรงงานอิสระนี้เป็นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญของสังคมใหม่ (ควบคู่ไปกับการประกอบการค้าของคนจีนในไทย) กล่าวโดยย่อสังคมไทยเปลี่ยนจากการมีเจ้าขุนนาง-ไพร่-ทาส กลายเป็น เจ้าข้าราชการ-ราษฎร และมีสิ่งที่เรียกว่า “ชนชั้นกลาง” แทรกอยู่ตรงกลาง และชนชั้นกลางนี้น่าจะเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในแง่สิทธิของคนในความหมายของการเป็น “ราษฎร” ควบคู่และขนานไปกับการระงับการระจุกตัวทางการเมืองในระดับของพระราชวงศ์ดังที่กล่าวข้างต้น

ที่มา : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๔). ประวัติการเมืองไทย : ๒๔๗๕-๒๕๐๐. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๔. เข้าถึงได้จาก คลังเอกสารสาธารณะ <http://openbase.in.th/files/tbpj054.pdf>

กิจกรรม

- แหล่งข้อมูลที่ ๑ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้ง คณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” ของปรีดี พนมยงค์
- แหล่งข้อมูลที่ ๒ “๒๔๗๕ และ ๑ ปีหลังปฏิวัติ” ของธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
- แหล่งข้อมูลที่ ๓ “ความเห็น ๒ ด้านต่อ ๒๔๗๕ และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์สังคม” ของชาญวิทย์ เกษตรศิริ

- ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาแหล่งข้อมูล แล้ววิเคราะห์ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย
- บันทึกลงในใบงาน เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย
- นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการวิเคราะห์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจากหลักฐานที่กลุ่มตนเองศึกษา

ใบงาน

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

คำชี้แจง : ให้นักเรียนศึกษาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ววิเคราะห์ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย แล้วบันทึกลงในใบงาน

ชื่อแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลนี้ให้ข้อมูลประเด็นอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จากการศึกษาแหล่งข้อมูลนี้ มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงาน

นำเสนอ

นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตย จากหลักฐานที่กลุ่มตนเองศึกษา

ใบงาน

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

คำชี้แจง : ให้นักเรียนศึกษาแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ววิเคราะห์ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย แล้วบันทึกลงในใบงาน

ชื่อแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลนี้ให้ข้อมูลประเด็นอะไรบ้าง

จากการศึกษาแหล่งข้อมูลนี้ มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

สรุป

จากการศึกษาของทุกกลุ่ม ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
การปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยคืออะไรบ้าง

การได้รับการศึกษาแบบตะวันตกของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ทำให้แนวคิด
ประชาธิปไตยเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นโดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นกลาง
รวมทั้งความไม่พอใจในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้เกิดการ
รวมกลุ่มของบุคคลเป็นคณะราษฎรและกระทำการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง

สรุป

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของไทยอย่างไร

ทำให้ประเทศไทย เริ่มต้นการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตย

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย

ในสมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงปัจจุบัน)

สิ่งที่ต้องเตรียม

- วิดีทัศน์ เรื่อง “๘๗ ปี วันรัฐธรรมนูญไทย
สรุปการเมืองไทยช่วงที่ผ่านมา | The MATTER”
- ใบงาน เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย
ในสมัยประชาธิปไตย

สามารถดาวน์โหลดใบความรู้และใบงานได้ที่ www.dltv.ac.th

